

Veilig het gebouw uit!

Uitgangelijkheid voor medewerkers, klanten en bezoekers met een functiebeperking

Auteurs: ir. A. van der Graaf
M. Keizer

Redactie: Nadox teksten, Culemborg

Vilans
KENNIS DIE WERKT IN ZORG

Veilig het gebouw uit!

Uitgangelijkheid voor medewerkers, klanten en bezoekers met een functiebeperking

Eerste druk, oktober 2004

Tweede druk, oktober 2007

© 2004 Vilans

Deze tekst is samengesteld en in 2004 voor het eerst openbaar gemaakt door KBOH te Woerden. Per 1 januari 2007 is door een fusie van KBOH, KITZ en NIZW Zorg de Stichting Vilans ontstaan.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotografie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Auteurs: ir. A. van der Graaf
M. Keizer

Redactie: Nadox teksten, Culemborg

Illustraties: Vilans

ISBN 978-90-8839-019-7

Vilans

Catharijnesingel 47

Postbus 8228

3503 RE Utrecht

Telefoon (030) 789 23 00

Fax (030) 789 25 99

E-mail info@vilans.nl

Website www.vilans.nl

Inhoud

1	Waarom deze brochure?	5
2	De praktijk	7
2.1	Reacties van mensen met een functiebeperking	9
2.2	Reacties van beroepsmatig betrokkenen	10
3	Toelichting van begrippen	14
3.1	Toegankelijkheid: wat is dat?	14
3.2	Uitgankelijkheid: wat is dat?	15
3.3	Uitgankelijkheidseisen afhankelijk van gebruik	17
4	Uitgankelijkheidsproblemen	19
4.1	Risicogroepen bij calamiteiten in gebouwen	20
4.2	Problemen bij uitgankelijkheid en ontruiming	22
4.2.1	Slechte bereikbaarheid en bruikbaarheid vluchtroutes	22
4.2.2	Paniek	24
4.2.3	Onvoorspelbaarheid van de hulpvraag	24
5	Aanbevelingen voor gebouwbeheerders en werkgevers	26
5.1	Aanbevelingen voor de indeling en inrichting van het gebouw	27
5.2	Aanbevelingen voor het ontruimingsplan en de uitvoering van de bedrijfshulpverlening	29

6	Tips voor gebruikers van een gebouw	33
6.1	Tips voor alle gebouwgebruikers	34
6.2	Tips voor vaste bezoekers (die bij ontruiming meer tijd en begeleiding nodig hebben)	34
6.3	Tips voor werknemers (die bij ontruiming meer tijd of begeleiding nodig hebben)	35
7	Wetten, richtlijnen en verantwoordelijkheden	37
7.1	Wet- en regelgeving	38
7.2	Aanvullende richtlijnen	40
7.3	Wie doet wat?	41
8	Nuttige adressen	44
9	Aanbevolen literatuur	46
10	Index	47
11	Dankwoord	49

1 Waaron deze brochure?

Het is u vast wel eens opgevallen: een prachtig monumentaal pand met een groot bordes, voorzien van een rolstoelhelling. Of een openbaar gebouw met een draaideur én een elektrische schuifdeur. Ook al zijn er nog veel tekortkomingen, de laatste jaren wordt steeds meer rekening gehouden met mensen met een functiebeperking (een handicap). Gebouwen, ook oude, worden meer en meer toegankelijk gemaakt.

Maar kan iemand met een functiebeperking ook veilig een gebouw uitkomen? Kunnen slechthorenden, slechthorenden of verstandelijk gehandicapten in een noodsituatie verantwoord het gebouw verlaten? Oftewel: hoe 'uitgankelijk' is een gebouw?

Deze brochure vestigt de aandacht op de uitgankelijkheid van gebouwen. KBOH, Stichting Kwaliteits- en Bruikbaarheidsonderzoek Hulpmiddelen voor gehandicapten en ouderen, heeft onderzoek gedaan naar de problemen die mensen met een functiebeperking ervaren als ze plotseling een gebouw moeten verlaten. Hiervoor zijn tal van werkplekken en openbare ruimtes onder de loep genomen; van kantoren en restaurants tot bibliotheken. Deze brochure maakt die problemen vanuit verschillende perspectieven inzichtelijk en komt met handige tips waarmee u aan de slag kunt. Ook vindt u informatie over belangrijke wet- en regelgeving en nuttige adressen.

Voor wie is de brochure bedoeld?

Deze brochure is voor iedereen die veiligheid belangrijk vindt en wil weten wat er komt kijken bij de ontruiming van een gebouw, voor hemzelf en voor anderen.

De brochure is speciaal geschreven voor:

Werkgevers en gebouwbeheerders

U voelt zich verantwoordelijk voor het wel en wee van uw werknemers en de bezoekers in uw gebouw, zeker bij een calamiteit? In deze brochure vindt u aandachtspunten en handige tips voor een 'uitgankelijk' gebouw.

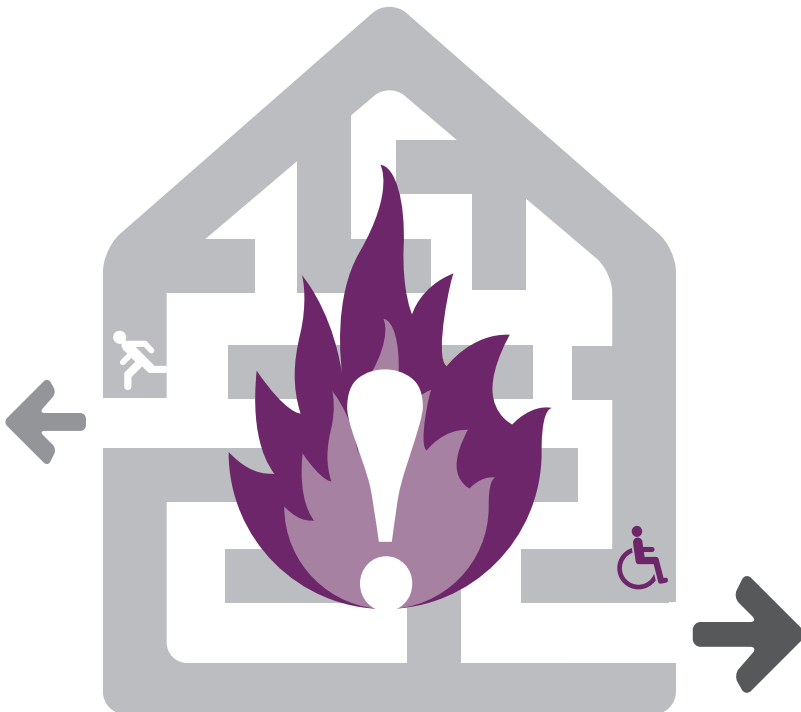
Mensen met een functiebeperking

U heeft een lichamelijke beperking en kunt in een noodsituatie een gebouw niet gemakkelijk verlaten? Dan wilt u vast weten waar u, als bezoeker of werknemer, voortaan op moet letten. Deze brochure geeft daar antwoord op.

2 De praktijk

We beginnen met de praktijk. KBOH heeft een groot aantal gesprekken gevoerd met mensen die in de praktijk worden geconfronteerd met problemen ten aanzien van uitgangelijkheid. Ook zijn tal van werkplekken en openbare ruimtes onder de loep genomen; van kantoren en restaurants tot bibliotheken. Op basis hiervan wordt in dit hoofdstuk een praktijkvoorbeeld geschetst.

Het uitgangspunt is een fictief krantenbericht over een brand in museum Van Oude Dingen in Luttingerhuizen. Naar aanleiding van het artikel laten we fictieve ervaringsdeskundigen aan het woord. De personen en hun reacties zijn weliswaar verzonnen, maar geven een realistisch beeld van de werkelijkheid.

Brand in museum

Vlammend pleidooi voor betere evacuatie-richtlijnen gehandicapten

Luttingerhuizen. Een brandje in museum *Van Oude Dingen* heeft gistermiddag voor grote consternatie gezorgd onder bezoekers en personeel. Het museum, dat tijdens hoogtijdagen zo'n duizend bezoekers per dag trekt, moest geheel worden ontruimd. Er deden zich geen persoonlijke ongevallen voor en de schade aan de collectie is gering.

Na het uitbreken van de brand, in het restaurant op de begane grond van het museum, wisten de circa 650 aanwezige bezoekers en personeelsleden het museum binnen acht minuten via verschillende nooduitgangen te verlaten.

Voor een viertal bezoekers bleek de evacuatie minder eenvoudig. Een slechtziende vrouw had moeite het gebouw uit te komen maar werd door een attente medebezoeker naar de uitgang begeleid.

Twee vrouwen in een rolstoel, die zich op het moment van de brand op de derde verdieping van het museum bevonden, zagen hun vluchtweg afgesloten, toen de lift waarmee zij waren gekomen automatisch buiten werking werd gesteld. Zij waren niet in staat zichzelf in veiligheid te brengen via de brandtrap aan de buitenzijde van het gebouw. Een bedrijfshulpverlener was weliswaar snel ter plaatse, maar kon alleen niets uitrichten. Het duurde zeker tien minuten voordat hij versterking kreeg van drie collega's en de geschrokken dames uit het

pand gedragen konden worden. Een vierde bezoeker kwam, tot ieders verbazing, pas twaalf minuten na de algehele ontruiming op zijn eentje het gebouw uitlopen. De man, die ernstig slechthorend is, bevond zich tijdens de ontruiming op een van de toiletten. Hij vermoedde onraad toen hij, eenmaal teruggekomen in de bezichtigingsruimte, geen medebezoekers meer aantrof en een sterke brandlucht rook. Eén blik uit het raam op de reeds gearriveerde brandweer was voor hem voldoende om zich alsnog zo snel mogelijk uit de voeten te maken. Hoe het heeft kunnen gebeuren dat de bedrijfshulpverleners hem tijdens de ontruiming over het hoofd hebben gezien, is nog een raadsel.

Hoewel de brand snel onder controle was en slechts enkele museumstukken licht beschadigd zijn, hebben gemeenteraadsleden en inwoners van Luttingerhuizen geschrokken gereageerd op de problemen tijdens de evacuatie. Cultuurwethouder John Van der Woude heeft een onderzoek geëist. De directie van het museum heeft dit inmiddels toegezegd. In een eerste reactie zei directeur Peter de Boer van het museum op zeer korte termijn betere richtlijnen te willen opstellen voor evacuatie van mensen met een handicap. 'Wij dachten alles goed voor elkaar te hebben, maar dit voorval heeft ons onaangenaam verrast.'

Krantenartikel (fictief)

2.1 Reacties van mensen met een functiebeperking

Zijn er geen lichtsignalen afgegaan?

Pieter de Vries (41), slechthorend: 'Ik begrijp niet dat de man uit het artikel nog zo lang in het gebouw heeft kunnen blijven. Is er geen bedrijfshulpverlener geweest die de toiletten heeft gecontroleerd op bezoekers? En naast een alarmsignaal hadden er toch ook lichtsignalen moeten afgaan, zodat een slechthorende weet dat er iets aan de hand is? Persoonlijk let ik altijd heel goed op als ik een gebouw binnenga, maar helaas zijn nog maar weinig gebouwen uitgerust met voorzieningen voor slechthorenden.'

In de paniek vergeten?

Mevrouw Plooi (68), rolstoelgebruiker: 'Voor rolstoelgebruikers is het tegenwoordig gelukkig veel beter geregeld dan vroeger. Een jaar of tien geleden waren nog maar weinig gebouwen rolstoeltoegankelijk. Of een gebouw ook goed 'uitgankelijk' is? Ik moet eerlijk bekennen dat ik dat eigenlijk niet weet. Gelukkig heb ik nog nooit een echte ontruiming meegemaakt. Natuurlijk denk ik wel eens na over wat ik zou doen in een situatie als in het krantenartikel. Als ik een gebouw bezoek, kijk ik niet meteen naar de nooduitgang. Als er echt iets zou gebeuren, kan ik zelf denk ik niet veel uitrichten en word ik in de paniek waarschijnlijk vergeten. Je hebt tegenwoordig wel van die evacuatiestoelen, die je kunt gebruiken om de trap af te komen. Maar zelfs op de begane grond kan het voor een rolstoelgebruiker lastig zijn om buiten te komen. Gangen staan vaak vol spullen en bij nooduitgangen kom je soms hoge drempels tegen. Ook zijn de deuren soms moeilijk te openen. Nee, rustig blijven en hopen op hulp is nog het beste, denk ik...'

'Als ik op die derde etage van het museum in Luttingerhuizen gestaan zou hebben, had ik niet geweten wat ik moest doen!'

Wachten in brandveilige ruimtes?

Anja Soerodicromo (26), slechtziend: 'Ik bezoek musea nooit alleen. Wil ik ergens alleen naar toe gaan, dan moet ik zo'n plaats of gebouw echt goed kennen. Als mensen mijn stok zien, word ik gelukkig meestal wel geholpen. Hoe dat zal

gaan als er plotseling brand is, weet ik eigenlijk niet. Ik heb wel eens gelezen dat sommige gebouwen beschikken over ruimtes die voor langere tijd brandveilig zijn. Daar kun je wachten tot er hulp komt. Helemaal niet zo gek eigenlijk.'

Werken bij brand de liften niet meer?

Jos Duijn (57), COPD-patiënt: 'Ik heb COPD, dat staat voor chronische bronchitis en longemfyseem. Daardoor ben ik vaak kortademig en raak ik snel vermoeid. Fietsen kan ik bijvoorbeeld niet meer. Ook van traplopen krijg ik het snel benauwd. Ik heb me eigenlijk nooit gerealiseerd dat de liften niet meer werken als er brand is. Als ik op die derde etage van dat museum in Luttingerhuizen gestaan zou hebben, had ik niet geweten wat ik moest doen!'

Uit deze reacties blijkt dat er veel onduidelijkheid is over de ontruimingsvoorzieningen bij een (dreigende) calamiteit. Mensen hebben doorgaans geen idee wat ze kunnen tegenkomen als er werkelijk brand uitbreekt. Kunnen ze bijvoorbeeld gebruik maken van een evacuatiestoel? Blijven de liften wel of niet werken? Zijn de nooduitgangen wel echt begaanbaar? Is er iemand die ze zal helpen? Al die vragen zorgen voor een gevoel van onzekerheid.

2.2 Reacties van beroepsmatig betrokkenen

Binnen acht minuten ter plaatse

Aad Mos (41), brandweerman: 'Nadat een familielid door een auto-ongeluk in een rolstoel terecht kwam, ben ik met hele andere ogen gaan kijken naar de veiligheid van mensen met een functiebeperking. Wat we allemaal zijn tegengekomen! Die ervaringen komen me bij mijn huidige preventiewerkzaamheden wel weer goed van pas.'

'Overigens is het een misverstand te denken dat de brandweer er is om mensen uit gebouwen te redden. Dat is in eerste instantie een verantwoordelijkheid van de bedrijfshulpverlening. Als een deel van een gebouw in brand staat, is het de bedoeling dat de daar aanwezige mensen het compartiment binnen één minuut hebben verlaten. Wij van de brandweer kunnen namelijk op z'n vroegst binnen

acht minuten ter plaatse zijn. Als er dan nog mensen in het gebouw zijn, proberen we die natuurlijk te redden. Maar als het ontruimingsplan goed is uitgevoerd, hoeven we alleen de brand maar te blussen.'

'Ik begrijp niet hoe het kon gebeuren dat er in Luttingerhuizen nog zoveel mensen in het gebouw waren, zonder dat ze door bedrijfshulpverleners waren opgemerkt. Kennelijk was er wel sprake van goede compartimentering, zodat de mensen op de derde verdieping geen acuut gevaar liepen.'

'Het is een misverstand om te denken dat de brandweer er is om mensen uit gebouwen te redden.'

Altijd ter plekke improviseren

Brenda Grootshalken (37), bedrijfshulpverlener: 'Bij het opstellen van een ontruimingsplan wordt vaak uitgegaan van het aantal mensen dat permanent in een gebouw verblijft. Als het aantal bezoekers sterk varieert, is dat wel iets waarmee je met je bezetting rekening moet houden. Anders wordt het op een piekdag voor de aanwezige bedrijfshulpverleners behoorlijk aanpoten! Voor mensen met een functiebeperking hebben we op papier wel richtlijnen vastgelegd. Maar omdat we nooit precies weten waar zij zich in het gebouw bevinden, zullen we bij een calamiteit toch altijd ter plekke moeten improviseren. Belangrijk is ook dat we bij hun evacuatie de vluchtroute voor anderen niet blokkeren. Vandaar dat brede vluchtroutes zo belangrijk zijn. Je kunt nog zo'n goed ontruimingsplan maken, uiteindelijk blijf je wel altijd afhankelijk van de ruimte in het gebouw.'

'Ik weet niet of wij in staat waren geweest om de mensen met een functiebeperking sneller te traceren en te evacueren dan in Luttingerhuizen het geval was. Het is een geluk dat er geen paniek is uitgebroken, al zullen die mensen op de derde verdieping wel benauwde momenten hebben gehad. Overigens komt het soms ook voor dat mensen achterblijven omdat ze totaal niet in de gaten hebben dat er iets aan de hand is. Dan denken ze bijvoorbeeld dat er een oefening is en lopen ze bijvoorbeeld nog rustig schilderijen te bekijken. Als je ze dan dringend vraagt het gebouw te verlaten, kijken ze je nog boos aan ook!'

De bedrijfshulpverlener op de evacuatiestoel

Douwe Elsinga (54), opleider voor bedrijfshulpverlening: 'Wij vinden het belangrijk dat cursisten niet alleen horen wat er mis kan gaan, maar ook oefenen met praktijksituaties. Dat doen ze tijdens de opleiding, maar ook in hun eigen gebouw. Ik moet toegeven dat aan het evacueren van mensen met een functiebeperking in onze cursussen maar beperkt aandacht wordt besteed. Wil een bedrijf dat wél, dan organiseren we dat natuurlijk. Bij een cursus in een ziekenhuis, verpleeghuis of verzorgingshuis bijvoorbeeld, nemen we altijd een evacuatiestoel mee. We laten dan alle bedrijfshulpverleners een keertje op de stoel plaatsnemen - dan weten ze zelf eens hoe dat voelt! Uiteindelijk blijft het voor hulpverleners altijd afwachten welke persoon ze voor zich krijgen. Afhankelijk van wat zo iemand kan, moeten ze beslissen hoe ze hem of haar helpen het gebouw uit te komen. Ik ben door het krantenartikel wel weer even aan het denken gezet! Wij gaan zeker bekijken hoe we in ons cursusaanbod beter kunnen inspelen op zo'n situatie.'

Inbraakpreventie en uitgangelijkheid matchen niet lekker

Wim Zegers (48), gebouwbeheerder: 'Ik ben zelf ook beheerder van een museum en dus voor veel zaken verantwoordelijk. Veiligheid hoort daar heel nadrukkelijk bij. Er gaat veel tijd zitten in het zoeken naar informatie over wet- en regelgeving, gemeentelijke verordeningen, gebruiksvergunningen, bedrijfshulpverleningsopleidingen, ontruimingsplannen en Arboregels. Daarnaast merk ik dat de verschillende maatregelen die je moet treffen, elkaar soms behoorlijk in de weg zitten.'

'Om te voorkomen dat men er met onze collectie vandoor gaat, sluit ik bepaalde deuren het liefst af. Maar dat kan niet, want bezoekers moeten zich bij een calamiteit natuurlijk wel in veiligheid kunnen brengen. Inbraakpreventie en uitgangelijkheid *matchen* niet altijd even lekker. Daar kun je wel oplossingen voor bedenken, maar die kosten altijd extra geld. In een periode dat de bomen toch al niet tot in de hemel reiken, heb je dus echt een probleem. Omdat wij al hebben bezuinigd op het personeel, kan niet meer op iedere zaal een suppoost staan. Het gevolg daarvan is dat we bij een calamiteit ook niet meer in één oogopslag weten wie zich in welke zaal bevindt. Dan kan het gebeuren dat, net als in Luttingerhuizen, niet meteen duidelijk is of er nog mensen in het gebouw aanwezig zijn.'

'Zo'n krantenartikel geeft ons wel weer stof tot nadenken. Wat in Luttingerhuizen kennelijk wél goed heeft gewerkt, is de aanduiding van de nooduitgangen. Binnen tien minuten 650 mensen zonder paniek het gebouw uitkrijgen, betekent dat de *routing* in orde is. In dit geval waren gelukkig ook alle nooduitgangen bruikbaar. Hoe vaak gebeurt het mij niet dat ik op mijn ronde materiaal tegenkom dat even voor een uitgang is geparkeerd. Officieel mag dat natuurlijk niet, maar zorgvuldigheid blijft een punt van aandacht.'

3 Toelichting van begrippen

In hoofdstuk twee zijn de termen 'toegankelijkheid' en 'uitgankelijkheid' gevallen, maar wat bedoelen we daar nu precies mee? Wat is het verschil tussen beide? In dit hoofdstuk wordt die vraag beantwoord. Ook beschrijven we de relatie tussen een ontruimingsplan en de uitgankelijkheid. Tot slot staan we stil bij de functies die een gebouw kan hebben en de noodzaak rekening te houden met de vermenigvuldiging van die functies.

3.1 Toegankelijkheid: wat is dat?

Toegankelijkheid wordt gezien als een recht van iedereen: het is een belangrijke voorwaarde voor het dagelijks functioneren. Woningen, winkels, stations, toiletten en telefooncellen zijn toegankelijk als iedereen ze kan bereiken en gebruiken.

In de Nederlandse norm NEN 1814 (met richtlijnen waaraan producten en diensten moeten voldoen, zie Index) is de onderstaande definitie van toegankelijkheid opgenomen:

Toegankelijkheid is de eigenschap van gebouwde voorzieningen (buitenruimten, gebouwen en woningen), die maakt dat mensen de voor gebruik bestemde onderdelen, waaronder inrichtings- en bedieningselementen, kunnen bereiken en gebruiken.

Tegenwoordig spreekt men ook wel over 'integrale toegankelijkheid'. Dit houdt in dat mensen voorzieningen moeten kunnen gebruiken zonder afhankelijk te zijn van een ander. Iedereen moet zèlf een deur kunnen openen, een lift kunnen bedienen en zelfstandig de weg kunnen vinden in een gebouw en op straat (*zie ook Handboek voor Toegankelijkheid, consumentenuitgave*).

3.2 Uitgankelijkheid: wat is dat?

Tot op heden bestaat er geen algemeen gebruikelijke definitie van uitgankelijkheid. In de NEN 1814 is uitgankelijkheid ook niet gedefinieerd. Wat houdt uitgankelijkheid dan precies in?

Na interviews met deskundigen, waaronder mensen met een functiebeperking, de brandweer, beleidsmakers en bouwkundigen, is KBOH tot de volgende definitie gekomen:

Uitgankelijkheid is de eigenschap van gebouwde voorzieningen (buitenruimten, gebouwen en woningen), die ervoor zorgt dat bij een calamiteit iedereen die op dat moment aanwezig is, snel en onbelemmerd op een veilige plek kan komen.

Onbelemmerd betekent dat mensen niet gehinderd worden door obstakels in de vluchtroute (zoals een deur die niet open wil), maar óók dat duidelijk is waar men naar toe moet om de veilige plek te bereiken. Een gebouw moet zo ingericht zijn dat iedereen die zich zelfstandig kan voortbewegen, normaal gesproken ook zelfstandig een veilige plek kan bereiken. Dat moet volgens de regelgeving in principe een veilige plek buiten het gebouw zijn. In sommige gevallen kan dit ook een brand- en rookvrije plek binnen een gebouw zijn, waar men veilig enige tijd kan verblijven totdat met hulp van derden (de bedrijfshulpverlening bijvoorbeeld) het gebouw kan worden verlaten.

Onbelemmerd betekent bovendien dat men altijd weg moet kunnen komen, ongeacht de ontstaansplek van de calamiteit. Om te voorkomen dat mensen door bijvoorbeeld een brand worden ingesloten, moet het altijd mogelijk zijn twee kanten op te vluchten.

Hulp bij vluchten

Net zoals mensen met een functiebeperking in principe zonder hulp een gebouw moeten kunnen betreden en gebruiken, zo moeten ze het bij voorkeur ook zelfstandig kunnen verlaten. Maar hoe goed de uitgangelijkheid van een gebouw ook is, er bestaat nooit de garantie dat mensen ook daadwerkelijk zelfstandig weg kunnen komen. Het kan zijn dat ze niet begrijpen wat ze moeten doen, ondanks de bordjes niet weten waar ze naar toe moeten, of niet meer kunnen vluchten. Hulpverlening speelt dan ook een essentiële rol bij het versnellen en goed uitvoeren van een ontruiming.

Bedrijven en instellingen zijn volgens de Arbo-wetgeving verplicht om werknemers aan te wijzen als bedrijfshulpverleners wanneer zij meer dan één werknemer in dienst hebben. In dat geval moet er ook een ontruimingsplan opgesteld worden. In dit plan moet staan hoe de ontruiming georganiseerd wordt en hoe bedrijfshulpverleners er voor zorgen dat iedereen binnen korte tijd het gebouw verlaten heeft. In het ontruimingsplan kan daarom het beste ook vermeld worden hoe men bij een calamiteit om moet gaan met knelpunten in de uitgangelijkheid om de ontruiming te versnellen.

Verschillen en overeenkomsten tussen toegankelijkheid en uitgangelijkheid van gebouwen.

	Toegankelijkheid	Uitgangelijkheid
Wat	Gebouw (en voorzieningen als toiletten, telefooncellen en parken) zijn bereikbaar, toegankelijk en bruikbaar.	Een veilige plek is snel en onbelemmerd te bereiken. In principe moet men altijd twee kanten op kunnen vluchten.
Wanneer	Altijd (als een gebouw geopend is).	Altijd wanneer het gebouw in gebruik is; een calamiteit kan zich altijd voordoen.
Hoe	Zelfstandig en onafhankelijk.	Zoveel mogelijk zelfstandig. Aanwijzingen en hulp blijven belangrijk bij het goed uitvoeren van de ontruiming.
Waarom	Voorwaarde voor het dagelijks functi-oneren van mensen.	Voorwaarde voor de veiligheid van mensen.
Belang	Recht van iedereen.	Recht van iedereen.

Tabel 3.1

3.3 Uitgangelijkheidseisen afhankelijk van gebruik

Voordat we ingaan op de belangrijkste problemen bij uitgangelijkheid, is het van belang dat u zich realiseert dat gebouwen diverse gebruiksfuncties kunnen hebben. Gebouwen worden immers gebruikt om in te wonen, te werken, en om mensen in te ontvangen. Het Bouwbesluit noemt de volgende gebruiksfuncties:

- woonfunctie (een rijtjeshuis, een appartement);
- bijeenkomstfunctie (een theater, bibliotheek, kinderdagverblijf);
- celfunctie (een gevangenis);
- gezondheidszorgfunctie (een ziekenhuis, revalidatiecentrum);
- industrie functie (een werkplaats, fabriekshal, magazijn);
- kantoorfunctie (een kantoorgebouw);
- logiesfunctie (een hotel);
- onderwijsfunctie (een school);

- sportfunctie (een sporthal, zwembad);
- winkelfunctie (een warenhuis);
- overige gebruiksfuncties (een station of een luchthaven bijvoorbeeld).

Veruit de meeste gebouwen die in het Bouwbesluit worden omschreven, hebben een functie voor werknemers én voor bezoekers. Een gemeentehuis bijvoorbeeld heeft een kantoorfunctie, maar kent ook afdelingen die een bezoekersfunctie hebben, zoals de afdeling Burgerzaken of de afdeling Huursubsidie. Ook in kantoren die eigenlijk alleen maar gericht zijn op werkende mensen moeten de entree, gangen, toiletten, bedrijfsrestaurant en vergaderzalen geschikt zijn voor bezoekers. Omgekeerd kent een gebouw met een belangrijke bezoekersfunctie, zoals een warenhuis, bijna altijd enkele werkruimten: een magazijn bijvoorbeeld, of een kantooradministratie.

Voor u als werkgever of gebouwbeheerder is het belangrijk te weten op welke manieren uw gebouw wordt gebruikt, zeker als u de uitgangelijkheid wilt verbeteren. De uitgangelijkheidseisen zijn namelijk afhankelijk van het gebruik. Niet alleen de manier waarop het gebouw wordt gebruikt is bepalend, ook wie het gebouw gebruikt, is van belang. Als werknemer in een kantoor bent u vermoedelijk beter op de hoogte van vluchtroutes en nooduitgangen dan als bezoeker van een warenhuis.

De eisen aan de uitgangelijkheid en het ontruimingsplan hangen dus in belangrijke mate samen met:

- de bekendheid van de mensen in het gebouw met de vluchtmogelijkheden;
- de kennis die de bedrijfshulpverleners hebben van de aanwezige mensen met functiebeperkingen;
- de mogelijkheden die de gebouwbeheerder heeft om de uitgangelijkheid te bevorderen.

In het ontruimingsplan van een gemeentehuis bijvoorbeeld kan het aantal bedrijfshulpverleners keurig zijn afgestemd op het aantal werknemers in het gebouw, maar dat aantal is onvoldoende als zich een calamiteit voordoet op een dag dat er druk wordt vergaderd en de afdeling Burgerzaken druk bezocht wordt.

4 Uitgankelijkheidsproblemen

In hoofdstuk twee hebben we met een fictief krantenartikel laten zien dat mensen met een functiebeperking een gebouw minder gemakkelijk kunnen verlaten. Maar ook ouderen, kinderen en mensen met een verminderde conditie lopen verhoogd risico bij calamiteiten. In dit hoofdstuk geven we een overzicht van de verschillende risicogroepen en de situaties die voor hen problemen kunnen opleveren. In paragraaf 4.2 gaan we dieper in op problemen die mensen met een functiebeperking en gebouwbeheerders in de praktijk signaleerden.

4.1 Risicogroepen bij calamiteiten in gebouwen

In de volgende tabel vindt u een opsomming van de verschillende risicogroepen. De aantallen aan de rechterkant van de bladzijde mag u niet bij elkaar optellen. Eén persoon kan namelijk meerdere functiebeperkingen hebben en niet alle ouderen en kinderen zullen extra hulp behoeven. Houdt u er rekening mee dat minstens tien procent van de Nederlandse bevolking extra hulp nodig kan hebben bij een ontruiming.

	Aantal
<p>1. Ouderen (65-plussers)</p> <p>Ouderen die vanwege hun leeftijd meerdere (kleine) beperkingen onder- vinden, hebben vaak meer tijd nodig om om weg te kunnen komen.</p>	2.250.000
<p>2. Kinderen tot 14 jaar</p> <p>Vooral voor kinderen is een heldere en overzichtelijke omgeving van groot belang. Hun gezichtsvermogen, oriëntatievermogen, coördinatievermogen en reactievermogen zijn nog volop in ontwikkeling. Kinderen hebben daarom meer begeleiding nodig tijdens ontruiming.</p>	2.800.000
<p>3. Mensen met visuele problemen</p> <p>Voor blinden, slechtzienenden is vluchtrouteinformatie vaak niet goed waar- neembaar. Dit geldt ook voor kleurenblinden. Omdat de omgevingsgeluiden sterk veranderen (sirenes, rennende mensen, gesis van sprinklers) is het voor deze groep moeilijk om zich te oriënteren bij een calamiteit. Hierdoor wordt het bereiken van een veilige plek sterk bemoeilijkt.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Blinden 	15.000
<ul style="list-style-type: none"> • (Zeer) ernstig slechtzienenden 	275.000
<p>4. Mensen met problemen aan het bewegingsapparaat</p> <p>Dit zijn bijvoorbeeld rolstoelgebruikers, rollatorgebruikers en mensen die een stok gebruiken. Zij kunnen bij een calamiteit niet snel en gemakkelijk weggelopen. Drempels, hoogteverschillen en obstakels kunnen de vlucht- route voor hen totaal blokkeren.</p>	

• Mensen met ernstige beperkingen bij het lopen	600.000
• Rolstoelgebruikers (ook elektrische rolstoelen)	150.000
• Gebruikers van een scootermobiel	75.500
• Mensen met een evenwichtsstoornis	400.000
5. Mensen met een tijdelijke handicap	500.000
Onder mensen met een tijdelijke handicap verstaan we mensen die blessures hebben opgelopen, bijvoorbeeld tijdens sporten of bij een verkeersongeval. Als gevolg van botbreuken, kneuzingen of andere blessures onderkennen zij problemen bij het bewegen, horen of zien.	
6. Mensen met een slechte conditie (weinig uithoudingsvermogen)	500.000
Dit zijn mensen met hart- en/of vaatproblemen, met ademhalingsmoeilijkheden, problemen met het afweersysteem en alle anderen die snel vermoeid zijn. Naast de inspanningen die de vluchtroute van hen eist, kunnen rookontwikkeling en stress fysieke klachten geven die het op eigen kracht verlaten van een gebouw ernstig bemoeilijken.	
7. Mensen met gehoorproblemen	
Dit zijn mensen met hoorproblemen en/of evenwichtsproblemen. Zij kunnen moeite hebben met het waarnemen van alarmsignalen en het snel verlaten van het gebouw.	
• Doven	20.000
• Slechthorenden	300.000
8. Mensen met een verstandelijke beperking	110.000
Deze groep heeft over het algemeen meer behoefte aan structuur, overzicht en duidelijkheid. Gevoelens van stress en angst kunnen hen in de war brengen, waardoor de evacuatie bemoeilijkt kan worden.	
<i>Zet de cijfers eens naast het aantal inwoners van Nederland in 2004</i>	16.273.450

Tabel 4.1, bron CBS, VWS 2004

4.2 Problemen bij uitgangelijkheid en ontruiming

Als iemand bij een calamiteit snel een gebouw moet verlaten, kunnen zich verschillende problemen voordoen. Wij hebben die problemen onderverdeeld in de volgende drie clusters:

- Slechte bereikbaarheid en bruikbaarheid van de vluchtroutes;
- Paniek;
- Onvoorspelbaarheid van de hulpvraag.

4.2.1 Slechte bereikbaarheid en bruikbaarheid van vluchtroutes

Van vluchtroutes en nooduitgangen verwacht je dat ze goed bruikbaar en goed bereikbaar zijn. In de praktijk kan dat tegenvallen:

Obstakels in de vluchtroute

- Hoewel het niet is toegestaan, kunnen zich op de vluchtroute en voor de nooduitgangen allerlei obstakels bevinden die een goede begaanbaarheid belemmeren. Denk aan de tijdelijke opslag van goederen.
- Ook geparkeerde fietsen of auto's kunnen (de buitenzijde van) een nooduitgang blokkeren. Zelfs lantaarnpalen, verkeersborden of prullenbakken kunnen de doorstroom naar de openbare weg belemmeren.
- Obstakels in de vluchtroute zijn voor iedereen die vlucht lastig. Voor blinden en slechtzienden zijn ze extra gevaarlijk; ze kunnen er tegenaan lopen, of er door ten val komen.
- Mensen met een rollator, rolstoel of scootermobiel hebben een bredere vluchtroute nodig. Iemand in een standaard handbewogen rolstoel heeft een vluchtweg nodig die minimaal 85 centimeter breed is. Iemand met een scootermobiel of een elektrische rolstoel heeft nog meer ruimte nodig. Het gevaar bestaat dat rolstoelgebruikers achter obstakels blijven steken of de vluchtweg blokkeren.

Dichte deur

- Om de verspreiding van rook tegen te gaan, horen deuren tussen brandcompartimenten in principe gesloten te zijn. Vaak zit er ook een dranger op deze deur. Hoewel deze deuren in de vluchtrichting draaien, kunnen sommige

mensen ze niet of heel moeilijk open duwen. Denk aan mensen die weinig kracht hebben in hun handen of armen, of die gebruik maken van een rolstoel of loophulpmiddel. De vluchtroute loopt dan spaak voor een dichte deur.

- Een ander voorkomend probleem is dat mensen het bedieningselement (de deurkruk bijvoorbeeld) niet kunnen gebruiken. Redenen hiervoor zijn dat ze er niet bij kunnen, geen grip kunnen krijgen op de vorm, of de handeling hun simpelweg te veel kracht kost.

Hoogteverschil

- Een trap kan ook een onneembare hindernis vormen – terwijl de vluchtroute juist vaak over meerdere trappen voert. Mensen die niet (goed) kunnen lopen of een slechte conditie hebben, kunnen dan niet zelfstandig langs deze vluchtroute weggelopen. Ook drempels of afstapjes bij nooduitgangen vormen een probleem.
- Naast het hoogteverschil kan ook de inrichting van het trappenhuis problemen opleveren. Een smalle trap maakt het moeilijk of zelfs onmogelijk om iemand te helpen vluchten. Wenteltrappen zorgen wat dat betreft voor meer problemen dan rechte steektrappen omdat er daarbij minder ruimte voor manoeuvreren overblijft.
- En hoewel het inmiddels verboden is, vinden we in bestaande bouw nog steeds brandtrappen die anderhalve meter boven de grond eindigen. Die trappen kunnen een ernstige belemmering vormen voor het veilig vluchten – ook voor mensen zonder functiebeperking.

Ontoegankelijke informatie

Niet alle informatie over de vluchtroutes is voor iedereen toegankelijk. Vluchtrouteaanduidingen zijn soms niet goed zichtbaar of niet op de juiste hoogte zijn aangebracht. Voor mensen in een rolstoel en voor kleinere mensen (waaronder veel ouderen) hangt de informatie soms te hoog.

Soms is de informatie zelf ontoegankelijk. Een nooduitgangbord heeft bijvoorbeeld weinig zin voor iemand met een sterk beperkt gezichtsvermogen. Een en gedetailleerde plattegrond met vluchtroutes heeft weinig nut in een gebouw waar

mensen met een verstandelijke beperking werken. Ook kunnen alarmsignalen slecht hoorbaar zijn.

Tot slot komt het in de praktijk ook voor, alhoewel dit volstrekt niet mag, dat de informatie simpelweg niet klopt. Dan zijn bijvoorbeeld de bordjes niet aangepast na een verbouwing. Een gebouwbeheerder is uiteraard verplicht er voor te zorgen dat de informatie over de vluchtweg altijd correct is.

4.2.2 Paniek

Paniek is een veel voorkomende reactie bij calamiteiten. Het is een reactie die een snelle, gerichte ontruiming bemoeilijkt. De oorzaak van paniek is – naast schrik – vaak gelegen in onduidelijkheid over de vluchtroute. Die kan worden veroorzaakt door onbekendheid met de vluchtroute en de nooduitgangen. Andere oorzaken: onduidelijk aangegeven vluchtroute, en het onvermogen om in een noodsituatie plattegronden te doorgronden. Ook kan paniek ontstaan wanneer mensen niet weten wie zij om hulp kunnen vragen.

Ongericht vluchten

Het gevolg van paniek is dat men ongericht ergens heen stormt, niet meer aanspreekbaar is en geen aanwijzingen meer opvolgt.

Redden wie zich redden kan

Een ander effect van paniek is dat een ieder probeert zichzelf te redden en de ander niet meer ziet staan. Mensen met een functiebeperking worden bij paniek gemakkelijk vergeten: een dove collega wordt dan niet gewaarschuwd, een blinde dame snel voorbij gelopen.

Verlammende werking

Paniek kan soms zelfs letterlijk een verlammende uitwerking hebben, waardoor mensen niet meer in staat zijn het gebouw zelfstandig te verlaten.

4.2.3 Onvoorspelbaarheid van de hulpvraag

Voorwaarde voor het snel en veilig kunnen ontruimen van een gebouw is dat je als bedrijfshulpverlener weet wie zich in welk gedeelte van het gebouw bevindt. Bij

werknemers heeft men daar nog enig zicht op, maar het aantal bezoekers is vaak onbekend. Dat kan tot problemen leiden:

Onbekendheid hulpbehoefte

Aan lang niet iedereen kun je meteen zien of hij hulp nodig heeft bij een calamiteit. Dit maakt het voor bedrijfshulpverleners moeilijk om gerichte hulpverlening te bieden, hulpbehoevenden moeten daardoor soms langer wachten op hulp.

Weinig speciale maatregelen

Sommigen gebouwbeheerders gaan ervan uit dat er zo weinig mensen met een functiebeperking in hun gebouw aanwezig zijn, dat ze speciale maatregelen achterwege laten.

In de praktijk blijkt ook dat het aantal evacuatiehulpmiddelen per locatie beperkt is. Zo is er vaak maar één evacuatiestoel aanwezig. Wanneer er bij een calamiteit 'toevallig' zes mensen zijn die moeilijk de trap afkomen, moet de evacuatiestoel vijf keer het trappenhuis op en neer.

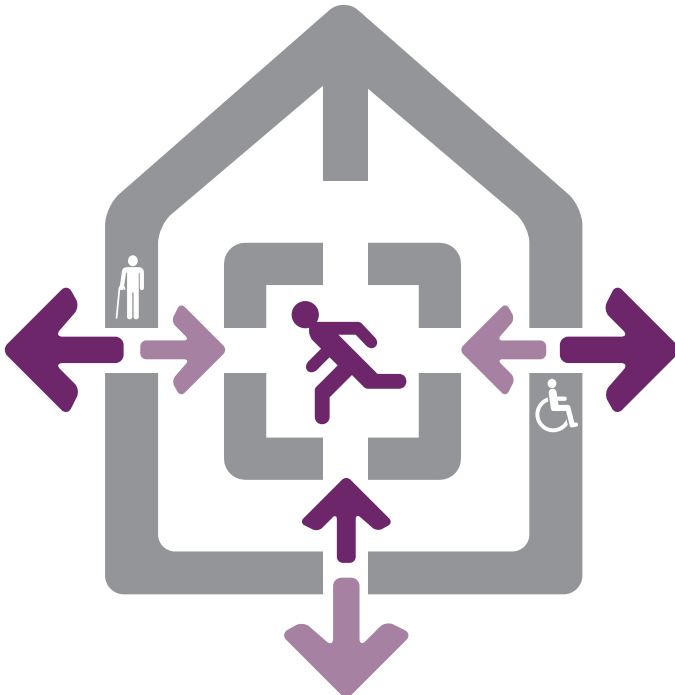
Aantal hulpverleners en bezoekers niet in verhouding

Anders dan voor werknemers van een bedrijf zijn er geen richtlijnen voor de verhouding tussen het aantal bezoekers en bedrijfshulpverleners. Een bedrijf of instelling mag dat aantal zelf bepalen. In de praktijk betekent dit dat er soms weinig bedrijfshulpverleners aanwezig zijn op een moment dat er veel bezoekers zijn. Bij een calamiteit bestaat het risico dat er te weinig georganiseerde hulpverlening beschikbaar is.

5 Aanbevelingen voor gebouwbeheerders en werkgevers

In het vorige hoofdstuk is een aantal problemen rond uitgangelijkheid geschetst. U vraagt zich misschien af welke bijdrage u als werkgever of beheerder van een gebouw kunt leveren aan de oplossing daarvan. In deze paragraaf willen wij u daarvoor een handreiking geven.

Niet in alle gevallen zult u in staat zijn de beste situatie te bereiken. Soms is een oplossing niet mogelijk, bijvoorbeeld als voor een betere uitgangelijkheid zeer ingrijpende aanpassingen aan een gebouw nodig zijn. Gelukkig is er altijd wel iets wat u kan doen om de situatie toch te verbeteren.

Denk niet te snel: mensen met een functiebeperking komen zelden bij ons. Zoals tabel 4.1 laat zien, zijn de risicogroepen groot en divers; ongeveer tien procent van de Nederlandse bevolking heeft een al dan niet tijdelijke functiebeperking. Zorg daarom voor vluchtroutes die ook door mensen met een functiebeperking zo zelfstandig mogelijk gebruikt kunnen worden. Bereikbaarheid, toegankelijkheid en bruikbaarheid van de vluchtroutes zijn essentieel voor de veiligheid van uw werknemers en bezoekers.

Als gebouwbeheerder of werkgever kunt u de uitgangelijkheid van een gebouw bevorderen door kritisch te kijken naar:

- de indeling en inrichting van het gebouw;
- het ontruimingsplan en de uitvoering van de bedrijfshulpverlening.

5.1 Aanbevelingen voor de indeling en inrichting van het gebouw

Inventariseer de uitgangelijkheidseisen voor het specifieke gebruik van uw gebouw

Stel aan de hand hiervan een programma van eisen op. Wanneer u bij de bouw, verbouw of verhuizing alvast rekening houdt met uitgangelijkheid bent u goedkoper uit dan wanneer u later aanpassingen aanbrengt. Hou bij uw inventarisatie niet alleen rekening met de gebruiksfunctie van uw gebouw, maar ook met de gebruikers.

- Ga na welke aanvullende eisen aan de uitgangelijkheid voortvloeien uit de aanwezigheid van uw werknemers – ook diegenen met een functiebeperking – en pas hierop de vluchtroutes en nooduitgangen aan*. Evalueer regelmatig, liefst om de twee jaar, en pas indien nodig de vluchtroutes aan bij de veranderde behoeften.
- Ga na welke aanvullende eisen aan de uitgangelijkheid voortvloeien uit de aanwezigheid van eventuele bezoekers*, inclusief mensen met een functiebeperking, en pas hierop de vluchtroutes en nooduitgangen aan.

* De maatregelen die hiervoor nodig zijn, gaan vaak verder dan het Bouwbesluit of de maatregelen die vermeld staan in uw gebruiksvergunning. Deze gaan namelijk uit van doorsnee gebruikers en houden maar in beperkte mate rekening met mensen met een functiebeperking.

- Bekijk in overleg met deskundigen of de uitgangelijkheid niet nadelig wordt beïnvloed door veiligheids- en preventiemaatregelen. Zorg bijvoorbeeld voor detectiepoortjes die breed genoeg zijn voor een rolstoel.

Ga na of de uitgangelijkheid voor mensen met een functiebeperking verbeterd kan worden door een andere indeling van uw gebouw

Hou bij het bepalen van de plaats van werkplekken en locaties waar regelmatig bezoekers komen, zoals ontvangstruimtes, rekening met de aanvullende eisen die mensen met een functiebeperking aan uitgangelijkheid stellen zoals bijvoorbeeld:

- Mensen met een functiebeperking hebben meer tijd nodig om weg te komen. Zorg dat de vluchtroute voor hen zo kort mogelijk is. Plaats werknemers en bezoekers met een functiebeperking het liefst dicht bij de (nood)uitgang, of bij een rook- en brandvrije vluchtplaats.
- Voorkom waar mogelijk dat mensen met een functiebeperking hoogteverschillen moeten overbruggen in hun vluchtroute. Plan de door hen te gebruiken ruimtes altijd zoveel mogelijk op de begane grond.
- Houd vluchtroutes logisch! Zorg ervoor dat een vluchtroute naar een rook- en brandvrije vluchtplaats onderdeel is van de vluchtroutes die naar buiten leiden. Houd hier al rekening mee bij het ontwerp van de compartimenten.

Uitvoering van vluchtroutes en signalering

- Stel aan een nooduitgang dezelfde eisen qua bereikbaarheid, toegankelijkheid, bruikbaarheid en veiligheid als aan de hoofdingang van uw gebouw.
- Zorg dat bedieningselementen, zoals deuren, lichtschakelaars, melders, voor iedereen bereikbaar en zelfstandig te gebruiken zijn. Daarnaast kan de keuze van het hang- en sluitwerk een groot verschil betekenen voor de uitgangelijkheid. Laat u hierover adviseren door een specialist, zodat er tevens aan de andere eisen van het Bouwbesluit (de brandwerendheid van deuren bijvoorbeeld) wordt voldaan.
- Installeer aangepaste alarmering, zoals licht- en geluidssignalen.
- Zorg voor duidelijke signalering van de vluchtroute. Zorg dat zij aan de NEN voldoen, maar kijk ook of u door aanvullende signalering nog meer duidelijkheid kan creëren. Signalering boven deuren en aan plafonds door opstijgende

rook als eerste aan het zicht onttrokken. U kunt de uitgangelijkheid bevorderen door aanvullende signalering, denk hierbij aan reliëfpaden, reflecterende strips, looplicht, en nachtnoodverlichting (deze brandt altijd en kan paniek voorkomen). Hang plattegronden zo op dat ook kleine mensen of rolstoelgebruikers ze kunnen bekijken.

- Als er trappen in de vluchtroute zitten, zorg dan voor brede (steek)trappen waarlangs mensen naar beneden gedragen kunnen worden.

5.2 Aanbevelingen voor het ontruimingsplan en de uitvoering van de bedrijfshulpverlening

Kijk wat u kunt doen om knelpunten in de uitgangelijkheid te overbruggen.

Een goed ontruimingsplan - waarin rekening wordt gehouden met alle werknemers, bezoekers en hun eventuele beperkingen – kan de problemen die veroorzaakt worden door een slechte uitgangelijkheid ondervangen. Vraag bij de opleider van bedrijfshulpverleningscursussen naar specifieke richtlijnen en oplossingen voor mensen met een functiebeperking.

- Ken de knelpunten binnen uw gebouw. Bedenk vooraf welke vluchtroute het meest geschikt is voor mensen met een functiebeperking.
- Houd er rekening mee dat werknemers en bezoekers met een functiebeperking meer tijd nodig hebben bij een ontruiming.
- Houd er rekening mee dat zij bij een ontruiming extra begeleiding nodig hebben. Wijs mensen aan die bij een calamiteit de begeleiding op zich nemen. De vuistregel is: twee begeleiders per werknemer of bezoeker met functiebeperking, zodat de persoon eventueel gedragen kan worden.
- Bespreek met werknemers met een functiebeperking hoe zij het gebouw tijdens een calamiteit zullen verlaten. Overleg ook vooraf met de mensen die hen zullen begeleiden. Maak duidelijke afspraken over taken en verantwoordelijkheden en leg die schriftelijk vast.
- Leg vast welke informatie nodig is om tijdens een calamiteit bezoekers te kunnen lokaliseren.
- Bekijk vooraf welke rol tijdelijke opvang in rookvrije ruimtes kan spelen bij het evacueren van mensen met een functiebeperking.

- Zorg dat er voldoende evacuatiestoelen of -glijbanen zijn.
- Zorg voor aangepaste alarmering, zoals lichtsignalen en aangepaste geluidssignalen.
- Zorg voor aangepaste ontsluiting van bedieningselementen, zoals deurhendels, lichtschakelaars, meldknoppen.
- Zorg voor duidelijke signalering van de vluchtroute, overweeg het gebruik van extra reliëfpaden, looplicht, reflecterende strips en bijvoorbeeld nachtnoodverlichting.
- Zorg voor een goede communicatie tussen uw bedrijfshulpverleners, zodat tijdens een ontruiming eventueel extra hulp van andere bedrijfshulpverleners ingeroepen kan worden.

Blijf de eisen die werknemers en bezoekers stellen aan uitgangelijkheid evalueren

Evalueer stelselmatig (bijvoorbeeld iedere twee à drie jaar) of de aanpassingen nog toereikend zijn voor de mensen die in het gebouw komen.

- Zorg dat (nieuwe) werknemers met een functiebeperking betrokken worden bij de evaluatie van de vluchtroute, zodat vraag en aanbod van aanpassingen goed op elkaar afgestemd kunnen worden.
- Bepaal of er aanpassingen van de vluchtroutes nodig zijn. Als u bedrijfshulpverlener bent, attendeer dan uw werkgever op eventuele problemen.

Blijf de vluchtroutes en nooduitgangen controleren op knelpunten

- Controleer regelmatig of vluchtroutes en nooduitgangen niet geblokkeerd zijn, bijvoorbeeld door opslag van goederen. Vraag als bedrijfshulpverlener eventueel bevoegdheid om obstakels weg te halen.
- Wees alert op veranderingen in het gebouw. Ga na wat een eventuele verbouwing betekent voor de routing en bereikbaarheid van brandmelders.
- De vluchtroutes buiten het pand moeten vanaf de nooduitgang tot aan de openbare weg duidelijk en onbelemmerd zijn. Geparkeerde voertuigen, verkeerd geplaatst straatmeubilair, of een slecht betegelde straat of grindpad, kunnen een grote belemmering vormen voor iemand met een functiebeperking. Controleer de route regelmatig, en zorg dat eventuele obstakels worden verwijderd.

- Wees alert op veranderende omgevingsfactoren, zoals bouwwerkzaamheden. Deze kunnen bijvoorbeeld de vluchtroute vanaf de nooduitgang tot aan de openbare weg blokkeren, of de bereikbaarheid van het centrale verzamelpunt verminderen.

Aanbevelingen voor de communicatie naar werknemers en bezoekers

Om de uitvoering van een ontruiming te verbeteren en de kans op het uitbreken van paniek bij een calamiteit te verminderen, is het belangrijk dat werknemers en eventuele bezoekers duidelijk weten wat er van ze wordt verwacht. Leg in het ontruimingsplan vast dat werknemers de verantwoordelijkheid hebben om hun bezoekers te helpen vluchten. Zorg dat uw werknemers weten dat zij verantwoordelijk zijn voor hun bezoekers, Informeer hen over vluchtroutes, nooduitgangen en de in het gebouw aanwezige bedrijfshulpverleners. Goede en duidelijke informatie voor werknemers en bezoekers bevordert de juiste mentaliteit op het moment dat dit cruciaal is.

- Zorg dat werknemers begrijpen waarom al deze regels nodig zijn. Geef voorlichting over wat een calamiteit inhoudt. Vertoon eventueel een instructievideo aan de werknemers om de risico's te visualiseren.
- Geef werkplekinstructies om werknemers te doordringen van het belang van vrije vluchtroute, en hen te wijzen op hun eigen verantwoordelijkheid. Zorg dat werknemers goed weten wat ze moeten en kunnen doen om anderen te helpen.
- Spreek werknemers aan op de eigen verantwoordelijkheid en de verantwoordelijkheid voor anderen. Niet alleen tijdens werkplekinstructies, maar ook als u tijdens uw controleronde in het gebouw iets bent tegengekomen dat de uitgangelijkheid belemmert.
- Doordring de gebruikers van uw gebouw van het belang van compartimentering, zodat zij geen cruciale deuren laten openstaan.
- Overweeg de registratie van bezoekers of het gebruik van een zenderclip, zodat in geval van een calamiteit bekend is hoeveel bezoekers er in het gebouw zijn, waar zij zich bevinden, en in wiens gezelschap.

- Overweeg ook of u bij deze registratie de bezoekers wilt vragen aan te geven welke voorzieningen in het gebouw, zoals trappen en draaiportjes, zij niet kunnen gebruiken.

Oefen, Oefen, Oefen!

Oefen in de praktijk, met werknemers met en zonder een functiebeperking gezamenlijk. Houd bij hoeveel tijd er nodig is en ga na of iedereen daadwerkelijk op tijd weg kan komen.

- Is het waarschijnlijk dat u doven of slechthorenden gaat ondersteunen bij de ontruiming, dan is beheersing van een set basisgebaren wellicht nodig.
- Meet bij de praktijkoefening de tijd die iemand met een functiebeperking nodig heeft om een veilige plek te bereiken. Meer dan één minuut is te veel. Plaats de werknemer eventueel dichterbij de (nood)uitgang, of ga na hoe de brandcompartimenten zijn aan te passen.
- Laat werknemers tijdens de praktijkoefening testen of ze automatisch sluitende deuren nog open krijgen en deze gemakkelijk kunnen passeren. Zo verkleint u de kans op paniek, zeker wanneer bij de werknemers twijfel bestaat over het kunnen openen van de deuren.
- Laat werknemers tijdens de praktijkoefening testen of zij de bedieningselementen (deurhandels, lichtknoppen, brandmelders) kunnen bereiken en gebruiken. Controleer de bereikbaarheid en bruikbaarheid opnieuw als de bedieningselementen zijn aangepast.
- Oefen, indien aanwezig, ook het gebruik van evacuatiehulpmiddelen.

6 Tips voor gebruikers van een gebouw

Wat u als gebruiker van een gebouw kunt doen om problemen bij een eventuele ontruiming te voorkomen, is natuurlijk afhankelijk van de frequentie waarmee u in het gebouw komt en de tijd die u er doorbrengt. Logeert u tijdens uw vakantie een week in hetzelfde hotel, dan zult u sneller geneigd zijn het personeel te vertellen hoe men rekening met u kan houden, dan bij het museum dat u tijdens die week één keer bezoekt. Sommige zaken zijn zo belangrijk dat u er wel op móet letten; of u nu een éénmalige bezoeker, een vaste bezoeker of een werknemer bent. Daarom vindt u in deze paragraaf:

- tips die voor alle gebouwgebruikers gelden;
- tips voor vaste bezoekers (regelmatig of langdurig bezoek);
- tips voor werknemers en hun bezoek.

6.1 Tips voor alle gebouwgebruikers

Voor alle gebruikers van een gebouw geldt: meld het altijd wanneer goederen, kasten of plantenbakken een vluchtroute blokkeren; ook wanneer dit tijdelijk is, zoals bij een reparatie, of bij schoonmaak. Een ontruiming komt altijd onverwacht. Maak u zelf ook niet schuldig aan het blokkeren van vluchtroutes en uitgangen, bijvoorbeeld door uw fiets of auto op een verkeerde plaats te parkeren, of spullen in een vluchtroute te plaatsen. De volgende tips zijn voor alle gebouwgebruikers maar in het bijzonder voor mensen die verwachten meer tijd en begeleiding nodig te zullen hebben bij een ontruiming.

- Bedenk of u (vooraf, bij binnenkomst) wilt vertellen waarop men in uw geval speciaal moet letten bij een calamiteit.
- Wanneer u zich meldt voor een afspraak, vermeld dan met wie u die afspraak heeft. En, indien bij u bekend, noem dan ook de locatie.
- Wen eraan om zoveel mogelijk op nooduitgangbordjes en plattegronden te letten, zodat u geïnformeerd bent over de vluchtroutes.
- Realiseer u dat liften bij het afgaan van een alarm vaak automatisch buiten gebruik worden gesteld. Als u het gebouw plotseling moet verlaten, kunt u er dus geen gebruik meer van maken.
- Heeft u bij een calamiteit hulp nodig? Spreek dan mensen heel duidelijk aan met het verzoek u te helpen. In een noodsituatie is men zich doorgaans niet meer zo bewust van de nood van anderen.

6.2 Tips voor vaste bezoekers (die bij ontruiming meer tijd en begeleiding nodig hebben)

- Ga na waar de nooduitgangen zijn en welke vluchtroute voor u het meest geschikt is.
- Als u doof of slechthorend bent, informeer dan of er aangepaste alarmering is, zoals flitslichten en aangepaste geluidssignalen.
- Informeer op welke wijze u zich bij hulpverleners kunt melden als u hulp nodig heeft. Ga na of u bij een calamiteit contact kunt opnemen met de receptie, of met een bedrijfshulpverlener voor het inschakelen van hulp of het attenderen op uw aanwezigheid.

6.3 Tips voor werknemers (die bij ontruiming meer tijd of begeleiding nodig hebben)

Vraag hoe het zit!

- Informeer al bij uw indiensttreding waar u zult werken; vraag ook waar de dichtstbijzijnde nooduitgang of rook- en brandvrije vluchtplaats is en wanneer u de bereikbaarheid daarvan kunt testen. Informeer eventueel naar de mogelijkheid van een werkplek op de begane grond of dicht bij een nooduitgang.
- Bent u niet bekend met het ontruimingsplan in uw bedrijf, vraag dit dan op. Bekijk of bij de evacuatie rekening is gehouden met uw functiebeperking en die van andere werknemers. Let vooral op de wijze van alarmering en de vluchtroutes en zoek uit wie de bedrijfshulpverleners zijn.
- Informeer op welke wijze u zich bij hulpverleners kunt melden als u bij een calamiteit hulp nodig heeft. Ga na of (en hoe) u contact kunt opnemen met de receptie, een bedrijfshulpverlener om hulp kan vragen of mensen kan attenderen op uw aanwezigheid.

Vertel hoe het zit!

- Breng uw leidinggevende, het management en bedrijfshulpverleners op de hoogte van uw beperking en de mogelijke consequenties ervan bij een ontruiming. Mensen zonder functiebeperking denken vaak niet, of onvoldoende aan de consequenties, waardoor adequate maatregelen uitblijven. Probeer een mentaliteitsverandering te bewerkstelligen door aandacht te vragen voor uw situatie.
- Verzoek bij een interne verbouwing tijdig om aangepaste maatregelen.

Werk samen en oefen!

- Bespreek de wijze van ontruiming met uw werkgever of bedrijfshulpverleners. Bespreek ook wie u eventueel gaan begeleiden en oefen met hen, zodat de verantwoordelijkheden over en weer duidelijk zijn. U kunt hierover ook afspraken maken met uw directe collega's.
- Bekijk de vluchtroutes en nooduitgangen, zodat u weet wat u kunt verwachten en niet voor onaangename verrassingen komt te staan. Let vooral op drempels,

trapjes en eventuele obstakels zoals kasten, tafeltjes en zitjes, die uw vlucht belemmeren. Wanneer u obstakels aantreft, vraag uw werkgever of de bedrijfs-hulpverleners dan of ze verplaatst kunnen worden.

- Informeer of evacuatiehulpmiddelen aanwezig zijn, zoals een evacuatiestoel of glijbaan. Dring erop aan dat hiermee met u wordt geoefend.
- Ga ter plekke na of de vluchtroute buiten het pand, tot aan de openbare weg, voor u geen belemmeringen oplevert. Let bijvoorbeeld op hoogteverschillen die buiten overbrugd moeten worden en bekijk de uitvoering van de brand-trap. Ook een slecht betegelde straat, of een grindpad, kan een belemmering vormen. Meld het als hierdoor een snelle en veilige doorgang voor u wordt belemmerd.

7 Wetten, richtlijnen en verantwoordelijkheden

In de vorige hoofdstukken is uitgangelijkheid vanuit verschillende perspectieven beschreven. Dit hoofdstuk geeft aanknopingspunten voor wie zich verder in de problematiek wil verdiepen. Ten eerste behandelen we de wetgeving over uitgangelijkheid. Daarna kunt u lezen welke overige relevante richtlijnen er bestaan. Tot slot zullen de verantwoordelijkheden van de verschillende betrokken partijen (van ontwerper tot gebruiker) worden besproken. Waar moet een gebouwbeheerder bijvoorbeeld voor zorgen? En wat is de taak van de brandweer?

7.1 Wet- en regelgeving

Bouwbesluit

De gemeente geeft (op basis van de Woningwet) bouwvergunningen af. Hiervoor toetst de gemeente de bouwplannen aan de eisen uit het Bouwbesluit, dat de voorschriften bevat waaraan nieuwbouw en verbouw moeten voldoen. Ook beschrijft het Bouwbesluit waaraan bestaande bouw tenminste moet voldoen. Een van de eisen in het Bouwbesluit is dat er voldoende vluchtroutes moeten zijn, zodat bij brand een veilige plaats kan worden bereikt. In de richtlijnen in het Bouwbesluit is maar beperkt rekening gehouden met mensen met een functiebeperking. Zo is de toegestane afstand naar een rook- en brandvrije ruimte berekend op de loopsnelheid van de gemiddelde mens.

Extra veiligheid? Ook als u minder dan vijftig werknemers heeft, kunt u de brandweer vragen om advies. Zij komen graag bij u kijken.

Bouwverordening

Elke gemeente heeft een bouwverordening vastgesteld. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft een model gemaakt voor de bouwverordeningen, die elke gemeente als mal kan gebruiken. In de Bouwverordeningen van de gemeenten staan extra richtlijnen die onder meer het veilig gebruik van vluchtwegen regelen. Enkele voorbeelden: de nooduitgang moet meteen volledig kunnen worden geopend zonder gebruik van een sleutel, de vluchtroute moet tot aan de openbare weg toegankelijk, vrij en veilig zijn. Ook de noodsignalering (transparanten) moet altijd zichtbaar zijn en verlicht als het gebouw in gebruik is. Voor de signalering van vluchtroutes verwijst de gemeentelijke bouwverordening naar NEN. In de praktijk blijkt de voorgeschreven signalering vaak niet goed toegankelijk voor mensen met een functiebeperking. Een veel gehoorde klacht is dat de bordjes te hoog hangen of te weinig contrast hebben.

Gebruiksvergunning

De gebruiksvergunning geeft voorschriften voor het beperken van de kans op brand, het beperken van de gevolgen van brand, en het vluchten uit een gebouw

bij brand. De voorschriften zijn gebaseerd op de modelbouwverordening, maar kunnen (met uitzondering van de bouwtechnische bepalingen) per gemeente worden aangescherpt.

De gebruiksvergunning moet in ieder geval worden aangevraagd als er meer dan vijftig mensen in een gebouw aanwezig zullen zijn, of wanneer meer dan tien mensen met een functiebeperking 'dagverblijf genieten'. Ook is een gebruiksvergunning verplicht voor gebouwen met een logiesfunctie waarin aan meer dan tien personen nachtverblijf zal worden verschaft, zoals hotels en gebouwen voor woonzorg, en voor gebouwen waarin gevaarlijke materialen aanwezig zijn. De gemeentelijke brandweer handhaaft de vergunning, waarbij met name de brandveiligheid en de vluchtroutes worden gecontroleerd.

Arbowet

Richtlijnen voor ontruimingsplannen komen uit de Arbowet. Deze bevat voorschriften voor het opzetten van een goed arbobeleid binnen organisaties, en bedrijfshulpverlening is daar een onderdeel van. Bedrijfshulpverlening is de verzamelaar voor maatregelen die een werkgever moet treffen om de veiligheid te waarborgen van werknemers, bezoekers en andere personen die toegang hebben tot de werkomgeving van de organisatie. Het verlenen van assistentie houdt in ieder geval in:

- a. Het verlenen van eerste hulp bij arbeidsongevallen.
- b. Het beperken en het bestrijden van brand en het voorkomen en beperken van arbeidsongevallen.
- c. Het in noodsituaties alarmeren en evacueren van alle werknemers en andere personen in het bedrijf of de inrichting.
- d. Het alarmeren van, en samenwerken met hulpverleningsorganisaties bij de onderdelen a t/m c.

Om deze taken uit te voeren, moeten medewerkers van het bedrijf worden opgeleid tot bedrijfshulpverlener. Zij zorgen er bijvoorbeeld voor dat bij brand alle mensen het gebouw veilig kunnen verlaten. Een bedrijf met 50 medewerkers moet minimaal één bedrijfshulpverlener hebben; bij 250 werknemers is zeven hulpver-

leners het minimum. Er zijn geen richtlijnen voor het aantal bedrijfshulpverleners per bezoeker in een gebouw. U bent als gebouwbeheerder wel verantwoordelijk voor de veiligheid van bezoekers.

7.2 Aanvullende richtlijnen

In de besproken wetgeving staat dat mensen een gebouw veilig moeten kunnen verlaten, maar wat precies moet worden gedaan om ook mensen met een functiebeperking het gebouw uit te helpen, staat nergens beschreven. De hieronder beschreven richtlijnen zijn belangrijk voor mensen met een functiebeperking als het gaat om de toegankelijkheid. Dezelfde richtlijnen kunnen vaak ook worden gebruikt om de uitgangelijkheid te controleren en waar nodig te verbeteren. Er zijn verschillende documenten die aanvullingen geven op het Bouwbesluit voor toegankelijke gebouwen. Wij bespreken de NEN 1814 en het Handboek voor Toegankelijkheid.

Heeft u werknemers in dienst die extra hulp nodig hebben om tijdens een ontruiming het gebouw veilig te verlaten? Ga naar uw Arbo-adviseur voor advies.

NEN 1814

NEN 1814 is een norm die de eisen beschrijft voor toegankelijke gebouwen, buitenruimten en woningen. Dit zijn geen wettelijke eisen, maar richtlijnen voor toegankelijke gebouwen. De volgende terreinen worden in NEN 1814 behandeld: verkeersruimte, toegangen, hoogteverschil, gebruikruimte en parkeervoorzieningen. In een toegankelijk gebouw kunnen mensen zich beter bewegen en gemakkelijker bij de hoofdingang en vluchtroutes komen. De norm geeft bijvoorbeeld richtlijnen voor de bruikbaarheid van deuren, trappen en gangen.

Handboek voor Toegankelijkheid

Het Handboek voor Toegankelijkheid is een naslagwerk dat richtlijnen geeft voor gebouwen en woningen. Die richtlijnen betreffen de toegang tot het gebouw maar ook het verkeer in het gebouw. De richtlijnen in de NEN 1814 komen uit het Handboek voor Toegankelijkheid. Het handboek wordt beschouwd als referentie

voor het toegankelijk en bruikbaar ontwerpen en bouwen voor mensen met een handicap. Uitgankelijkheid is in het handboek behandeld onder de noemer vluchtvoorzieningen. De volgende aanbevelingen worden gedaan:

- Zorg dat er in hoge gebouwen liften zijn, die als noodlift kunnen dienen. Een noodlift kan tijdens calamiteiten wél worden gebruikt voor personenvervoer, omdat de uitvoering van de lift (de sturing, noodvoeding, brandwerendheid en de rookportalen) daarop berekend is.
- Zorg per verdieping voor ruimtes waar mensen veilig kunnen wachten totdat er hulp wordt geboden.
- Maak de trappen breed genoeg om mensen gemakkelijk naar beneden te kunnen dragen.
- Vluchtdeuren moeten minimaal 85 centimeter breed zijn en de drempel moet zo laag mogelijk zijn.
- Zorg voor goede alarmsignalering.
- Zorg voor brandmelders en blusmiddelen op de juiste gebruikshoogte.

Kanttkening

Zowel NEN 1814 als het Handboek voor Toegankelijkheid stemmen hun aanbevelingen voor de inrichting en de gebouwvoorzieningen af op afmetingen van een persoon in een handbewogen rolstoel met enige hand- en armkracht.

Deze aanbevelingen maken gebouwen voor veel mensen (en niet alleen voor rolstoelgebruikers) toegankelijker. Het zijn dan ook zeker efficiënte maatregelen om naast de toegankelijkheid ook de uitgankelijkheid van gebouwen te bevorderen. Tegelijkertijd moet worden opgemerkt dat het gebruik van elektrische rolstoelen en scootermobielen sterk groeit. Deze zijn veel langer en breder dan handbewogen rolstoelen – iets wat van invloed is op bijvoorbeeld de minimale breedte van liften, deuren en gangen.

7.3 Wie doet wat?

Verschillende partijen in het veld hebben hun eigen verantwoordelijkheden ten aanzien van uitgankelijkheid. In de volgende tabel staan de partijen met bijbehorende verantwoordelijkheden beschreven.

Wie doet wat?

Partij	Verantwoordelijkheden
Landelijke overheid	De landelijke overheid is verantwoordelijk voor de wetgeving en zorgt voor een raamwerk waaraan de bouwwereld zich moet houden.
Lokale overheid	De lokale overheid, oftewel de gemeenten handhaven de wetgeving. De gemeente toetst de bouwplannen en geeft - als is voldaan aan alle voorwaarden - gebruiksvergunningen voor gebouwen af. In de gebruiksvergunning kan zij extra eisen stellen, bijvoorbeeld aan de uitgangelijkheid.
Opdrachtgever bouw (eigenaar gebouw)	De opdrachtgever van de bouw stelt de eisen aan de bouw. Hij bepaalt zo in sterke mate de uiteindelijke uitgangelijkheid van het gebouw. Deze Uitgangelijkheid kan worden verhoogd door het opnemen van 'Integrale Uitgangelijkheid' in het programma van eisen voor de ontwerper. Als de opdrachtgever voor eigen gebruik laat bouwen, kan hij bovendien al in de ontwerpfase een eigen programma van eisen voor de uitgangelijkheid laten opstellen en de bouwplannen door de eigen bedrijfshulpverleners laten toetsen.
Ontwerper	De ontwerper heeft de maatschappelijke verantwoordelijkheid zo veel mogelijk te bouwen volgens het principe 'design for all'. Als een gebouw uitgangelijk is voor blinden, doven en rolstoelgebruikers, is het gebouw over het algemeen ook goed uitgangelijk voor mensen die deze functiebeperkingen niet hebben.
Brandweer	De brandweer is er voor preventie van rampen, het bestrijden van calamiteiten en het adviseren over brandveilig bouwen en het veilig gebruik van gebouwen.
Bedrijf/instelling	Een bedrijf of instelling moet calamiteiten allereerst zo veel mogelijk voorkómen door het naleven van de gebruiksvergunning. Verder moet het bedrijf of de instelling zorgen voor een goed ontruimingsplan en goed opgeleide bedrijfshulpverleners. Er moet op worden toegezien dat vluchtroutes vrij zijn van obstakels, en dat er voldoende middelen zijn om het ontruimingsplan uit te voeren. Er moeten bijvoorbeeld blusmiddelen, zoals CO ₂ -blussers en branddeken, worden aangeschaft, deze moeten periodiek worden gecontroleerd en onderhouden.

Bedrijfshulpverleners	<p>Bedrijfshulpverleners moeten het ontruimingsplan kennen en dit door regelmatig oefenen bijhouden en verbeteren.</p> <p>Uiteraard moeten ze calamiteiten proberen te voorkomen en bij een daadwerkelijke ontruiming ondersteuning bieden en mensen in veiligheid brengen.</p> <p>Daarnaast moeten de bedrijfshulpverleningsorganisatie en de werkgever samen zorgen voor goede informatie over de vluchtroutes voor de werknemers, en ervoor zorgen dat werknemers weten wie de bedrijfshulpverleners zijn.</p>
Werknemers en bezoekers	<p>Van werknemers van een bedrijf wordt verwacht dat zij collega's helpen bij een ontruiming.</p> <p>Bezoekers en werknemers moeten de instructies opvolgen die zij van bedrijfshulpverleners krijgen.</p> <p>Ook kunnen zij zichzelf op de hoogte stellen van de kortste vluchtroute.</p> <p>Ze moeten weten dat ze bij een ontruiming niet terug mogen gaan naar hun plek om bezittingen op te halen.</p>

Tabel 7.3

8 Nuttige adressen

Voor snel en praktisch advies over (brand)veiligheid: neem contact op met uw gemeentelijke afdeling Preventie.

Vilans

Postbus 8228
3503 RE Utrecht
T: 030 789 23 00
E: info@vilans.nl
l: www.vilans.nl

Stichting Clientenbelang Utrecht

Kaap Hoorndreef 42
3563 AV Utrecht
T: 030 26 28 024
E: j.haug@clienbenangutrecht.nl
l: www.toegankelijkbouwen.info

CG-Raad

Postbus 169
3500 AD Utrecht
T: 030 291 66 00
E: bureau@cg-raad.nl
l: www.cg-raad.nl

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag
T: 070-426 64 26
E: mailto:info@minbzk.nl
l: www.minbzk.nl

Ministerie van VROM

Postbus 20952
2500 EZ Den Haag
T: 0800-8991103
E info.infofoon@minvrom.nl
l: www.vrom.nl

Ministerie van VWS

Postbus 20350
2500 EJ Den Haag
T: 070 340 79 11
l: www.minvws.nl

NVBR

**Nederlandse Vereniging voor Brand-
weezorg en Rampenbestrijding**

Postbus 7010

6801 HA ARNHEM

T: 026-3552455

E: info@nvbr.nl

I: www.nvbr.nl

Nibra

Postbus 7010

6801 HA Arnhem

T: 026 355 24 00

E: info@nibra.nl

I: www.nibra.nl

NEN

**Stichting Nederlands Normalisatie-
instituut**

Postbus 5059

2600 GB Delft

T: 015 26 90 390

E: info@nen.nl

I: www.nen.nl

9 Aanbevolen literatuur

Bouwbesluit 2003, VROM

Sdu Uitgevers bv, Den Haag, 2002

Brand, Tips en een checklist

Stichting Consument en Veiligheid, Amsterdam, 2002

Handboek voor Toegankelijkheid

M. Wijk, J. Drenth en M. van Ditmarsch

Elsevier bedrijfsinformatie bv, Doetinchem, 2004

Modelbouwverordening, VNG

Gemeentelijke Bouwverordening

Toegankelijkheid van gebouwen en buitenruimten, NEN 1814

Nederlands Normalisatie Instituut, NEN, Delft, 2001

Vluchten bij brand, Handreiking voor gebruiksvergunningen

Ministerie van VROM, 2004

10 Index

Bouwbesluit:

Regelgeving waarin technische voorschriften worden beschreven waaraan nieuwbouw en verbouw moeten voldoen. Het Bouwbesluit beschrijft tevens waar bestaande bouw ten minste aan moet voldoen.

Bouwverordening:

Eisen van de gemeente voor (brand)veilig gebruik waaraan gebouwen moeten voldoen.

Buitenrouting:

Dat gedeelte van een vluchtroute dat door de buitenlucht voert.

Compartimentering:

Een gebouw opsplitsen in aparte ruimten (compartimenten), zodat rook en brand, gedurende bepaalde tijd, niet kunnen doorslaan.

Evacuatiestoel:

Een stoel waarin iemand een trap af kan worden geholpen.

Gebruiksfuncties:

Functies waarvoor een gebouw wordt gebruikt. Het Bouwbesluit omschrijft elf gebruiksfuncties, zie paragraaf 3.3.

Gebruiksvergunning:

Vergunning die voorschriften geeft voor het beperken van de kans op brand, het beperken van de gevolgen van brand, en het vluchten uit een gebouw bij brand.

Integrale toegankelijkheid:

De eigenschap van gebouwde voorzieningen (buitenruimten, gebouwen en woningen), die maakt dat mensen de voor gebruik bestemde onderdelen, waaronder inrichtings- en bedieningselementen *zelfstandig* (onafhankelijk van anderen) kunnen bereiken en gebruiken.

Modelbouwverordening:

Model voor de Bouwverordening die de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) uitgeeft. Gemeenten kunnen dit model als mal gebruiken.

NEN:

Stichting Nederlands Normalisatie-instituut. Dit instituut geeft normen uit die met NEN (gevolgd door een nummer) aangeduid worden. In een norm worden richtlijnen opgesteld waaraan producten en/of diensten moeten voldoen. Normen kunnen als basis dienen voor de wetgeving.

Risicogroep:

Groep mensen die bij een calamiteit moeite kan hebben een gebouw te verlaten.

Toegankelijkheid:

De eigenschap van gebouwde voorzieningen (buitenruimten, gebouwen en woningen), die maakt dat mensen de voor gebruik bestemde onderdelen, waaronder inrichtings- en bedieningselementen, kunnen bereiken en gebruiken.

Uitgankelijkheid:

De eigenschap van gebouwde voorzieningen (buitenruimten, gebouwen en woningen) die er voor zorgt dat bij een calamiteit iedereen die op dat moment aanwezig is, snel en onbelemmerd op een veilige plek kan komen.

Vluchtroute:

Route die men volgt om bij een calamiteit op een veilige manier het gebouw te kunnen verlaten.

11 Dankwoord

KBOH is bij haar onderzoek en het schrijven van deze brochure geadviseerd door een begeleidingscommissie bestaande uit de volgende leden:

Dhr. W. Brama	Landelijk Netwerk Brandpreventie / Brandweer Hollands-midden
Dhr. T. Duffels	Ede
Mw. J. van Eijl	Gemeente Woerden, afdeling bouwzaken
Dhr. J. J. M. Haug	Cliëntenbelang, Utrecht
Dhr. F. Klaver	CG-Raad / Fortune, Utrecht
Dhr. W.J. den Ouden	VWS / Directie Maatschappelijke Ondersteuning, Den Haag
Mw. J. Sliep	Den Haag

Met dank aan de volgende personen die hun medewerking hebben verleend aan de totstandkoming van deze brochure:

Dhr. P.C. Boom	Platform Gehandicapten 't Zedje, Meerkerk
Dhr. K. Dros	Brandweer Woerden
Mw. S.D. Holdendorp	Alphen a.d. Rijn
Dhr. M. van Houten	Muziektheater, Amsterdam
Dhr. J. Jongma	Stichting Vademecum, Utrecht
Dhr. P. Konings	Gehandicaptenraad Venlo
Mw. A. Korenmans	Consulent toegankelijkheid Tympaan Instituut, Plat- form Gehandicapten Westland
Dhr. A. Leemans	Gemeente Woerden
Mw. L.C. Markus-Meyer	Zeist
Dhr. J. Meerpoel	namens FSB, Federatie van Slechthzienden- en Blinden- belang (thans Viziris)

Dhr. J. Melman, RSE	Naturalis, Leiden
Dhr. Th. H. van Rijnsoever	De Sluis Groep, Woerden
Mw. F.L. Sans	Amersfoort
Dhr. F. Schatz	Maetis Arbo, Houten
Dhr. E. Schultz	Bijenkorf, Den Haag
Dhr. M. Smith	Gehandicapten Platform Woerden
Dhr. W. van Veen	CG-Raad, Utrecht
Dhr. T. Vlug	aRound Door & Window advice (RDW), Wijk bij Duurstede
Mw. I. Voordendag	Landelijk Bureau Toegankelijkheid, Maarssen
Dhr. J. Weges	NIBRA, Arnhem
Mw. I. Van der Werff	Gehandicaptenplatform Houten

Vilans

kennis die werkt in zorg

Vilans ontwikkelt en verspreidt praktisch toepasbare kennis en informatie. Hiermee kunnen aanbieders in zorg, welzijn en wonen hun diensten goed afstemmen op de vraag van cliënten en de kwaliteit van hun aanbod verhogen en bewaken. Tegelijkertijd wil Vilans bereiken dat cliënten en hun naasten in staat zijn om hun vraag en behoefte duidelijk te maken, te kijken wat hun eigen mogelijkheden zijn en de weg te vinden naar het best passende aanbod.

Kennis uitwisselen tussen consumenten en aanbieders is nodig om vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen. Vilans heeft een integrale visie op zorg, wonen en welzijn en wil vanuit die visie alle betrokken partijen verbinden. Het beoogde eindresultaat is dat de kwaliteit van leven van kwetsbare ouderen en mensen met een beperking of chronische ziekte verbetert en dat zij zo goed mogelijk kunnen deelnemen aan de samenleving.

Uitgangelijkheid – een samenvatting

Uitgangelijkheid is de eigenschap van gebouwde voorzieningen (buitenruimten, gebouwen en woningen), die ervoor zorgt dat bij een calamiteit iedereen die op dat moment aanwezig is, snel en onbelemmerd op een veilige plek kan komen. Een gebouw moet zo ingericht zijn dat iedereen die zich zelfstandig kan voortbewegen, normaal gesproken ook zelfstandig een veilige plek kan bereiken. Om te voorkomen dat mensen door bijvoorbeeld een brand worden ingesloten, moet het altijd mogelijk zijn twee kanten op te vluchten.

Problemen

Als iemand met een functiebeperking bij een calamiteit snel een gebouw moet verlaten, kan hij op verschillende problemen stuiten die het moeilijk maken om veilig weg te kunnen komen:

Slechte bereikbaarheid en bruikbaarheid van de vluchtroutes en nooduitgangen

- Obstakels in de vluchtroute
- Dichte deur
- Hoogteverschil
- Ontoegankelijke informatie

Paniek

- Ongericht vluchten
- Redden wie zich redden kan (weinig hulp van omstanders)
- Verlammeende werking

Onvoorspelbaarheid van de hulpvraag

- Onbekendheid van de bedrijfshulpverleners met de hulpbehoefte van aanwezige medewerkers, klanten en bezoekers
- Weinig speciale maatregelen voor mensen in risicogroepen
- Relatief weinig hulpverleners voor het (wisselend) aantal bezoekers

Aanbevelingen voor gebouwbeheerders en werkgevers:

- Inventariseer de uitgangelijkheidseisen specifiek voor uw gebouw.
- Inventariseer de knelpunten bij de uitgangelijkheid, zorg voor duidelijke signalering en goede vluchtroutes. Ga ook na of de uitgangelijkheid voor mensen met een functiebeperking verbeterd kan worden door een andere indeling van uw gebouw.
- Kijk wat u in de uitvoering van uw ontruimingsplan kunt doen om knelpunten in de uitgangelijkheid op te lossen.
- Blijf de eisen die werknemers en bezoekers stellen aan de uitgangelijkheid evalueren.
- Blijf de vluchtroutes en nooduitgangen controleren op knelpunten.
- Zorg voor een goede communicatie naar werknemers en bezoekers.
- Oefen, Oefen, Oefen!

Tips voor gebruikers van een gebouw:

- Bedenk of u (vooraf) wilt zeggen waarop in uw geval specifiek gelet moet worden, als zich een calamiteit voordoet.
- Wen eraan zoveel mogelijk te letten op nooduitgangbordjes en plattegronden.
- Realiseer u dat liften bij het afgaan van een alarm vaak automatisch buiten gebruik worden gesteld. Als u het gebouw plotseling moet verlaten, kunt u er dus geen gebruik meer van maken.
- Meld het altijd als naar uw idee een vluchtroute wordt geblokkeerd.
- Maak u niet schuldig aan het blokkeren van vluchtroutes en uitgangen.
- Heeft u hulp nodig bij een calamiteit? Spreek dan mensen heel duidelijk aan met het verzoek u te helpen. In een noodsituatie is men zich doorgaans niet meer zo bewust van de nood van anderen.

